

Dér Csilla Ilona – Felvégi Emese – Kiss Helga

Harry Potter és a tantárgyközi olvasás rejtélye

Ajánlás a kortárs ifjúsági irodalom

középiskolai tanórán történő felhasználására

A nyelvészből, nyelvtanárból és olvasáskutatóból álló impromptu munkacsoport dolgozata a tantárgyközi olvasás tanórai gyakorlatát segítő ajánlás a tanulót motiváló szövegek és tevékenységek kidolgozására, melyek segíthetnek az alkalmazásképes tudás, a nyelvi transzfer, a kritikus és kreatív gondolkodás gondozásában. J. K. Rowling népszerű Harry Potter-sorozatának Harry Potter és a Főnix rendje kötetének segítségével olyan diszciplínák alapfogalmainak oktatásához szeretnénk hozzájárulni, mint a pragmatika, a gendernyelvészet, a társalgáselemzés, a szociolingvisztika vagy a retorika. Cornelia Funke Tintavilág-sorozatának Tintaszív kötete kapcsán olvasásértést, szókinccset, nyelvtant, hallás utáni szövegértést, beszéd- és íráskészséget fejlesztő feladatokat ajánlunk a középiskola számára. Mindkét író regényei közül több magyar, német, angol, spanyol, francia és további nyelveken is beszerezhető, vagy részleteik online is olvashatók, hallhatók, megtekinthetők, az iskolai tananyag részeként az anyanyelvi és idegen nyelvi órák közös tervezésével is feldolgozathatók.

A Szemle online archívumában tallózva több, az olvasástanítás és -fejlesztés, olvasóvá nevelés pedagógiai, didaktikai alapkérdéseit, elméleti vagy gyakorlati elemeit kutató, kutatási adatait ismertető tanulmánnyal találkozhatunk. Az OECD PISA és az IEA PIRLS nemzetközi összehasonlító tanulói teljesítmény-mérései, az országos kompetenciamérések, a sulinova/Educatio kompetenciafejlesztő programcsomagjai és nem utolsósorban az érettségi reform révén bekövetkezett paradigmaváltás ellenére azonban a Szemle cikkei akár egy évtized távlatából sem veszítettek aktualitásukból: továbbra is központi kérdés a tanulók kognitív fejlődését tiszteletben tartó tananyagtartalmakért folyó harc. A globalizálódó munkaerőpiac és az átalakult kimeneti szabályozás is a szakma, a tanterv, a tananyag és a pedagógiai módszerek megújulását követelik. Mindezt persze egy sokat kutatott, gyakran nehezen megközelíthető, meg nem értett, „behálózott” új generáció érdeklődését, figyelemkorlátait, mindennapi tevékenységeit és újszerű olvasási, kommunikációs és tanulási szokásait figyelembe véve. A nyelvészből, nyelvtanárból és olvasáskutatóból álló impromptu munkacsoportunk dolgozata a tantárgyközi olvasás tanórai gyakorlatát segítő ajánlás. Célunk, hogy olyan

ötletekkel szolgáljunk a középiskolásokkal dolgozó kollégák számára, amelyek révén tanulót motiváló szövegeken dolgozva oldhatják meg az alkalmazásképes tudás, a nyelvi transzfer, a kritikus és kreatív gondolkodás gondozását.

ROWLING HARRY POTTER-SOROZATA A TANÓRÁN

J. K. Rowling Harry Potter című könyvsorozatát több mint hatvan nyelvre lefordították, a sorozat köteteiből világszerte négyszázmilliónál több példány kelt el, az eddig bemutatásra került hat filmadaptáció több mint 5,4 milliárd dollár bevételt hozott a konyhájára. E könyvek eladhatóságának köszönhetően reneszánszát éli az ifjúsági fantáziailrodalom, és ami talán még fontosabb, kamaszok milliói vettek először (vagy épp ismét) kedvvel könyvet a kezükbe. Népszerűsége ellenére vagy épp emiatt a sorozat gyakran kerül a betiltott vagy vitatott művek listájára. Kétségtelen, hogy elsődleges vonzerejük az akciódús cselekményvezetés és a (valós és fiktív) kortársai között is páratlan népszerűségnek örvendő, a „Jó” által gyűlölt „Gonoszsal” szemben győzedelmeskedő, esendő hős. Az is tény, hogy a fejlődésregényként is kezelhető sorozat nem mély párbeszédeiről, pazar leíró passzusairól vagy éppen igen váratlan fordulatairól ismert, és a felvonultatott szereplők jellembrázolása leginkább csak felszínesnek nevezhető. Mindezek ellenére a regények határozott erénye, hogy olyan emberi alapértékeket közvetít kilencéves kor felett gyakorlatilag mindenki számára könnyen befogadható és szórakoztató módon, mint például a szeretet, a hűség és a tolerancia. A szereplők életkorával párhuzamosan a tematika is „megérik”, a kezdeti fantázia- és rémregény-centrikusság után, leginkább az ötödik kötettől kezdődően a csendes, majd aktív ellenállásé, a morális felelősségvállalásé a főszerep.

A Harry Pottert tárgyaló cikkekkel, a történethez, kiadásához vagy épp az íróhoz kapcsolódó olvasmányokkal, feladatsorokkal találkozhattunk az Országos kompetenciamérés¹ és a Kompetencia alapú programfejlesztés² anyagai között is; olvasónaplókat és feladatsorokat a könyv külföldi kiadóinak honlapjáról³ is le tudunk tölteni. A hét kötet tematikus sokszínűsége révén kis energiárfordítással gyakorlatilag minden tantárgy tanításába bevonható. Az állat- és növényvilág kuriózumaitól kezdve az ókori mitológia szimbólumvilágának elemzésén át a történelmi és irodalmi korszakok ciklikusságáig mindenre lelhetünk példát, Rowlingnak köszönhetően tananyagtartalmainkat könnyen kézzelfoghatóvá tehetjük. Roxfort szabályai, egyenruhája és az ott gyakorolt pedagógiai módszerek akár osztályfőnöki órán is remek vitaindítóként szolgálhatnak.

Jelen írásunkkal a tetemes Potter-szakirodalomhoz olyan nyelvészeti diszciplínák alapfogalmainak oktatásához szeretnénk hozzájárulni, mint a pragmatika, a gendernyelvészet, a társalgáselemzés, a szociolingvisztika vagy a retorika. Rowling tudatosan igyekszik a bemutatott, illetve megcélzott korosztály nyelvhasználatát visszaadni. Saját bevallása

1 <http://okmfit.kir.hu/>

2 http://sulinovaadatbank.hu/index.php?akt_menu=247

3 Angol: <http://www.scholastic.com/harrypotter/>, Német: <http://www.carlsen-harrypotter.de/>,

szerint mindig annyi idős olvasókkal számolt, ahány évesek a főhősei a történetben. Ez a *Harry Potter és a Főnix rendje* (Animus Kiadó Kft., 2007; fordította Tóth Tamás Boldizsár; továbbá *Harry Potter and the Order of the Phoenix*, *Harry Potter und der Orden des Phönix*, *Harry Potter y la Orden del Fénix*, *Harry Potter et l'Ordre du Phenix* stb.) esetében 15 éveseket takar. Ennek megfelelően a tizenévesek nyelvére jellemző szlengkifejezéseket, stílusértékében erőteljesebb szavakat, túlzó formákat használ (ez a filmváltozatra még hangsúlyosabban igaz, ezért a regényből származó szövegrészlet mellett célszerű itt a filmből való szövegrészekkel is dolgozni, a kettőt összevetni). Emellett külön hangsúlyt kapnak minden kötetben a főhősök között zajló hosszú párbeszédok és azoknak a beszélt nyelvhez való közelítése (pl. kihagyások, félbeszakítások alkalmazása). Így a sok esetben még mindig az írott, normatív nyelvváltozatot piedesztálra állító nyelvtanszemlélet helyett egy árnyaltabb, az egyes korosztályi nyelvváltozatokra is érzékeny, a beszélt nyelvet és az egyes nyelvváltozatokat az értékükön kezelő nyelvtanórák megtartására nyílik mód. Az alábbi feladatok az ilyen szemléletű tanításhoz kínálnak némi ízelítőt.

Az itt közölt kérdések az imént említett ötödik Harry Potter-kötet 32. fejezetének egy párbeszéd részletéhez kapcsolódnak. A jelenet során Hermione Granger és Ron Weasley Harry Potter „megmentési kényszerét” vitatja meg a fiú jelenlétében. Először csak finoman céloznak az ifjú varázsló gyakran végzetes következményekkel járó kalandjaira, de hamar elszabadulnak az indulatok, a trió egyre vadabb hangnemben és egyre nagyobb hangerővel csattan egymásra. A történet e pontján még nem tudni, mi okozza Harry ijesztő látomásait, barátai próbálják óvatosságra inteni, nehogy Voldemort csapdájába essen. A már-már tragédiába illő, szinte kizárólag párbeszédre épülő összetűzésnek Giny Weasley és Luna Lovegood érkezése vet véget. A kérdések összefüggnek egymással, a szöveg kapcsán bemelt nyelvészeti témák tetszés szerint összekapcsolhatók (pl. a beszélt nyelv jellemzői és a szlenghasználat, a társadalmi nemekre jellemző kommunikációs módok és a szleng, a beszélt nyelv és a normatív nyelvváltozatok viszonya). Kérdéseinket 9–10. évfolyamos tanulókkal való órai munkára ajánljuk, idegen nyelvi óra esetén a kérdések felhasználását a tanulócsoporthoz, osztály képességszintjétől tennénk függővé.

1. TÁBLÁZAT: Kérdések I.				
Művelet	Mű	Harry Potter és a Főnix rendje	Harry Potter und der Orden des Phönix	Harry Potter and the Order of the Phoenix
	A központozás sajátosságainak, funkciójának felismerése		Milyen, a mindennapi beszélt nyelvre jellemző vonásokat fedezhetünk fel e részletben?	Welche umgangssprachliche Elemente kann man in diesem Textauszug finden?
Adott kritérium szerinti információ-visszakeresés		Válaszodat szövegbeli példákkal indokold is meg!	Die Antwort sollte mit Beispielen untermauert werden!	Lists examples the text.

A feladat célja, hogy felhívja a diákok figyelmét a központozás sajátosságaira és azok funkcióira, így a gyakori három pontra (...), amely kihagyást jelöl, vagy a beszédtervezési folyamatok működésére (szókeresés, helyesbítés) utal (1. táblázat). Regisztrálhatják az ismétléseket, illetve az ellipsziseket mint a beszélt nyelv természetes jelenségeit, ennek kapcsán a tárgyalt témák közé beemelhető a nyelvi ökonómia, a nyelvekben megfigyelhető redundáns és hiányos alakok funkciója, megjelenésének oka, aránya. Természetesen adódik a beszélt és írott nyelv különbségének a témája, illetve ehhez kapcsolódóan a beszélt nyelvnek az irodalmi szövegekben történő megjelenítési módjai. Kérdés, észreveszik-e a diákok, hogy a fenti szövegrészlet beszélt nyelve a valóságban megfigyelhető társalgások nyelvéhez képest mennyiben tér el. Ennek illusztrálására valódi társalgásfelvételek (megfelelően átalakított) lejegyzéseivel is össze lehet vetni.

2. TÁBLÁZAT: Kérdések II.			
Művelet \ Mű	Harry Potter és a Főnix rendje	Harry Potter und der Orden des Phönix	Harry Potter and the Order of the Phoenix
A nyelvhasználat sajátosságainak felismerése	Miben különbözik Harry szóhasználata Hermionéétól?	Inwiefern unterscheidet sich Harry's Wortwahl von Hermione's?	How does Harry's word use differ from Hermione's?
Kulturális, nemi, érzelmi különbségek felismerése	Mi lehet az oka annak, hogy másképp beszélnek?	Was kann der Grund für diesen Unterscheid sein?	Why do you think they talk different?
Adott kritérium szerinti információ-visszakeresés	Válaszokat szövegbeli példákkal indokold is meg!	Führe Beispiele auf!	Lists examples the text to prove your point.

A kérdések célja egyrészt a tizenévesek nyelvhasználati sajátosságainak (szlengszavak, túlzó formák, közvetlenség, az erőteljes érzelm kifejezés megjelenése a szövegmondatok modalitásában stb.), másrészt a nemek szerint eltérő nyelvhasználatának a felismertetése (2. táblázat). Utóbbihoz kötve feltehető az a kérdés is, hogy mit gondolnának a diákok, felcserélhetők lennének-e az egyes szereplők szövegei egymással, ha eltekintünk a történettől és a figurák egyedi vonásaitól. Érdekes rákérdezni arra a módra, ahogyan az adott témát a lány szereplő körüljárja, és ez már átvezethet a következő, pragmatikai jellegű témakörhöz. A kérdéskör lehetőséget ad a különböző motivációk, az érzelmi töltet azonosítására is: a regényen vagy akár az egész sorozaton keresztül vezetett cselekményszálak jelentősége is meghatározó, a szöveg belső történeti, mitológiai utalásrendszerét (Trigmágus-tusa, Sirius, okklumencia stb.) akár egy külön tanulmányban is vizsgálhatnánk.

A szövegbeli társalgás egyik résztvevője, Harry szemmel láthatóan igen dühös, és nyelvhasználatában kimondottan udvariatlan, Hermionéval szemben, aki a másikat úgy szeretné meggyőzni valamiről, hogy annak büszkeségét lehetőleg ne sértse, és a folyamatos támadások dacára is racionálisan érveljen (3. táblázat). A cél itt Harry udvariatlan nyelvhasználatának a kimutatása az ezt tükröző kifejezések összegyűjtése révén (pl. *Nyögd ki végre, mit akarsz! Fogd már fel!*), majd annak elemzése (pl. a közvetlenség és az udvariatlanság jel-

lemzően felszólító formákat hív elő). Ezek után következhet a Leech-féle udvariassági elvek bemutatása nyelvi példákkal illusztrálva, esetlegesen a Grice-féle társalgási maximákat is megemlítve. Ezt követően meg lehet próbálni pl. a szöveg egyes részeit udvariasabb formájúra átírni, és megnézni, hogy ez milyen nyelvtani átalakításokkal jár, és milyen fokozatai lehetségesek a nyelvi udvariasságnak a magyarban.

3. TÁBLÁZAT: Kérdések III.				
Művelet	Mű	Harry Potter és a Főnix rendje	Harry Potter und der Orden des Phönix	Harry Potter and the Order of the Phoenix
Reflexió és adott kritérium szerinti információvisszakeresés		Egyes nyelvészek szerint az udvariasság a nyelvhasználatot vezérlő elvek egyike.	Laut Linguisten ist die Höflichkeit ein leitendes Moment des Sprachgebrauchs.	Some linguists posit that politeness is one of the key principles of language use.
		Mi a véleményed erről az állításról e szövegrészlet fényében?	Was meinst du zu dieser Aussage anhand dieses Textes?	What do you think of this statement based on the excerpt?

Harry Potter-példatárunk végén meg kell említenünk, hogy az olvasó szemé láttára vagy vele együtt felnövő varázslótanonc nemcsak olvasásra, de írásra is könnyebben rábírhatja a tanulót: a sorozat mára a legnagyobb „fan fiction” kategóriává nőtte ki magát. Rowling mesevilága a rajongói művek páratlan elszaporodását jelzi a 3,5 millió „Harry Potter fan fiction” Google-találat, mely természetesen csak töredéke a nem angol nyelvű történeteket is magában foglaló, bizonytalan summájú, de minden bizonnyal szintúgy több millió feletti rajongói írásnak. Rowling jobbára támogatja regénye továbbgondolását – míg az nem a megjelenés előtti idegen nyelvi fordításokat vagy a kánont kifordító, nyereszkeskedő utánzatokat jelent. Az író is egyfajta ön fan fictionnel állt elő a sorozat utolsó kötetének megjelenése után, a *Bogár Bárd meséi* (2008, Animus Kiadó Kft.; fordította Tóth Tamás Boldizsár) a *Halál ereklyéi* során sokat idézett mesekönyv, mely a Potter-világban minden varázsló polcán megtalálható. Nem lenne meglepő, ha pár éven belül megkezdődne a népszerű tudományos-fantasztikus sorozatok (*Dűne*, *Csillagok háborúja*) sikerkönyveihez hasonló kötetek kiadása, ahol a kanonikus Rowling-művek elemeit továbbgondolva neves írók dolgoznák ki Harry szüleinek vagy az előző századok nagy varázslóinak és boszorkáinak történetét.

A fan fiction jellegű kreatív fogalmazási gyakorlatoknak természetesen nem kell regényhosszúságúaknak lenniük, és akár ismeretterjesztő írások formájában is létrejöhetnek; a cél a tartalmi és műfaji sokszínűség, a hagyományosan tankönyvi példákon gyakoroltatott tevékenységek vonzóvá tétele, a tárgyi tudás és képességek transzferálhatóságának illusztrálása. A tanulók kidolgozhatják az általuk kedvelt mellékszereplők jellemrajzát, közvetíthetnek fiktív kviddicsmeccsekről, írhatnak paródiát Ron udvarlási szokásairól, vagy madár-gondozási tanácsokkal szolgálhatnak a roxfordi iskolaújságban. Készíthetnek recenziókat a valós könyvekről, filmekről, hangoskönyvekről, kapcsolódó műalkotásokról vagy ezek fiktív londoni párjáról, mindezt a tanmenethez illeszkedve, de a tanulócsoportok életkorának és

egyéni érdeklődének megfelelően. Egy kétételes olvasókörben töltött munka eredményét mutatja be a <https://sites.google.com/site/harrypotterextra/> weboldalunk, ahol a tárgyi, nyelvi és technológiai integrációra hozunk példákat.

CORNELIA FUNKE TINTASZÍVE A TANÓRÁN

Cornelia Funke német íróhoz hazájában az 1990-es években tört be a fantáziailrodalom piacára, ma már nemzetközileg is elismert szerző, könyveiből világszerte több mint tízmillió példányt adtak el. Műveit sokféleképpen feldolgozták: színházban, bábjátékban, tévésorozatban és egész estés játékfilmben is. Munkái más-más korosztályt céloznak meg, egészen az óvodáskortól az éppen olvasni tanuló kisiskolások korosztályán keresztül a kamaszkorig, sőt felnőttolvasóinak száma is igen tekintélyes. Művei között bármely korosztály számára találhatunk olyan szöveget, amelyet a különböző anyanyelvi és idegen nyelvi kompetenciák fejlesztésére alkalmas. Regényei közül többet is nemcsak németül, hanem angol, spanyol, francia és magyar nyelven is beszerezhetünk, ezek az iskolai tananyag részeként, az anyanyelvi és idegen nyelvi órák közös tervezésével is feldolgozhatók.

Az íróhoz angol, német és spanyol nyelven is megtekinthető hivatalos honlapja⁴ remek kiindulópontként szolgálhat az olvasandó művek kiválasztásában. Jelen tanulmányban a különböző kompetenciák fejlesztésére használható feladatok bemutatásához a *Tintaszív* (fordította Tandori Dezső, M&C Marketing Tanácsadó Kft., 2008; továbbá *Tintenherz*, *Inkheart*, *Corazón de tinta*, *Coeur d'encre* stb.) egy honlapon is olvasható részletét választottuk. A *Tintaszív* a *Tintavilág trilógia* első kötete, nemrég készült el azonos című, a kis- és középiskolás korosztály körében is népszerű filmadaptációja Brandon Fraser, Paul Bettany és Helen Mirren főszereplésével. A trilógia főszereplője a 12 éves Meggie, akinek könyvkötő édesapja mindenféle történetből szó szerint képes kiolvasni a szereplőket, tárgyakat. E képessége miatt sokan üldözik is, ugyanakkor egy titkolt családi tragédiának is ez a forrása. A regények varázsoson mossák egybe a mesét a valósággal; az olvasás, a hangos olvasás, mesélés erejéről regélnek.

Funke honlapjának német részén a regény egyik leíró jellegű bevezető részletét olvashatjuk. E részlet (és természetesen más nyelvű fordításai) kiválóan alkalmazható több évfolyamon, több nyelvi szinten, és több kompetencia fejlesztésére alkalmas feladatok is könnyen készíthetők hozzá. Felmerül a kérdés, hogy mivel elsősorban bemutató, leíró részről van szó, a fiatalok hiányolhatják a parádés izgalmakat. A fiúk motiválása szempontjából érdemes az akciódús nyitányú, párbeszédés *Sárkánylovas* internetes betöltése (szintén mozifilm is készült belőle), míg a *Tintaszív* Meggie-jének világa a lányok számára lehet szimpatikusabb. Feladatsoraink példaanyagához az általunk jobban kedvelt *Tintaszív* regényt választottuk. A szöveget az anyanyelvi és idegen nyelvi órákon az olvasásértés, szókinccs, nyelvtan, hallás utáni szövegértés, beszéd- és íráskészség fejlesztéséhez ajánljuk.

4 <http://www.corneliafunke.de/>

Az **olvasásértés** fejlesztésekor dolgozhatunk a honlapon található részlettel vagy annak egy rövidebb alegységével. Kis időráfordítással készíthetünk igaz-hamis, feleletválasztós, rövid vagy hosszabb szöveges válasz adását igénylő feladatokat. A gyakori kérdéstípusok megoldatása segít a tesztműfajok alapelemeinek ismertetésében, a kérdéstípusokkal és típuskérdésekkel való megbarátkozásban. A nyelvvizsgák vagy éppen a hazai és nemzetközi összehasonlító tanulói teljesítmény-mérések szövegértés-tesztjeit idézik az IGAZ/HAMIS, TRUE/FALSE, RICHTIG/ FALSCH stb. kérdések, melyek a részlet német verziója esetében akár így is nézhetnek ki:

Sind folgende Aussagen falsch oder richtig? Kreuzen Sie an!

Das Wetter ist schön in dieser Nacht.	R	F
Meggie nennt ihren Vater Mo.	R	F
Meggies Vater hasst Bücher.	R	F
Es gibt wenig Bücher in ihrem Haus.	R	F
Meggies Vater kennt die Gestalt vor dem Haus.	R	F

Az egyszerű információ-visszakereső feladatokat könnyíthetjük vagy éppen nehezíthetjük a fogalmazásmódtól, a visszakeresendő információ fajtájától vagy a félrevezető információk jellegétől függően. A feladattípust akár érdekesebbé is varázsolhatjuk, ha például egy-egy bekezdéshez a diákokkal íratunk kérdéseket. A cél persze ne az legyen, hogy ki tud minél komplexebb, megzavaróbb kérdést kitalálni, álljon a középpontban a szövegben rejlő stílris, szókincs- vagy szórendbeli elemek sorrendje fontosságának a felismerése. Akár egy mondat minden egyes szavára, jelentésére, mögöttes utalásaira is rákérdezhetünk, vagy a tanulók által írt hasonló, de nem feltétlenül szó szerint egyező, hasonló mondatpárok különbségeit is megvitathatjuk.

Másik, főként az írásbeli nyelvvizsgákon, de a PISA-, PIRLS-mérésben és az Országos kompetenciamérésben is használt feladattípus a **cím- vagy téma-hozzárendelés**, amikor a rövidebb bekezdésekre bontott szöveghez vagy annak egy-egy bekezdéséhez kérünk címet, esetleg annak központi témáját kérjük meghatározni (részletesen lásd a weboldalon). A **szókincs** fejlesztésére használt feladatoknál jobb, ha csak rövidebb részlettel dolgozunk haladó, középhaladó szinten. Közép- vagy felső szinten alkalmazhatunk olyan feladatokat is, amelyekhez már nem kell feltétlenül a teljes szöveg, elég ha az ismert szövegből szavakat ragadunk ki, és azok szinonimáját, ellentétét, szótári definícióját vagy szövegbeli jelentését kérjük. Attól függően, hogy milyen típusú szókincs-et kívánunk fejleszteni, például a főneveket vagy az igéket szeretnénk gyakoroltatni, akár bizonyos szófajcsoportokat is kihagyhatunk a szövegből. Célszerű megadni, hogy milyen típusú szavak hiányoznak, alacsonyabb szinten akár szólistát is adhatunk, és a diáknak csak ki kell választania a meglévő szavak közül. A következő példasor a *Tintenherz* szövegét idézi, a feladattípus természetesen a magyar, angol és más kiadások szövegével is elvégezhető.

Ergänzen Sie den Text mit den folgenden Verben:

war, klebte, fiel, beachtete, war, muss...

Die Dunkelheit _____ blass vom Regen und der Fremde _____ kaum mehr als ein Schatten. Nur sein Gesicht leuchtete zu Meggie herüber. Das Haar _____ ihm auf der nassen Stirn. Der Regen triefte auf ihn herab, aber er _____ ihn nicht. Reglos _____ er da, die Arme um die Brust geschlungen, als _____ er sich wenigstens auf diese Weise etwas wärmen [...]⁵

A feladatot nehezíthetjük azzal, hogy az igéket nem ragozott alakban, hanem főnévi igenévi alakban adjuk meg, ezzel az igeragozást, az igeidők és igemódok használatát gyakorolthatjuk. Az előző feladatot az előljárószók beillesztésével is ötvözhethetjük, az előljárószókat és a névelőt is kihagyjuk a szövegből, így a feladat a nyelvtani esetekre is kiterjed.

A kiegészítő feladatoknál természetesen fennáll a nyelvtankönyvek esetén gyakran tapasztalható feladatcsömör veszélye. Érdemes szem előtt tartani a végső célt, az olvasási és nyelvi kompetenciák fejlesztése melletti olvasóvá nevelést. Egy-egy részlethez nem kell minden egyes alkalommal minden egyes feladattípust végigzongorázni.

Az olvasásértést „mérendő”, az egyszerű információ-visszakeresésen túlmenően kérhetjük bekezdések összegzését, előzményeinek vagy épp esetleges folytatásának leírását, rákérdezhetünk a részletből kibontakozó képvilágra, hangulatra, a szereplők viszonyára, de az elbeszélő nézőpontjára, esetleges részrehajlására is. A következő kérdések könnyen ellenőrizhetők, a tanulói válaszok tartalmi és fogalmazásbeli pontosságukért is értékelhetők (4. táblázat).

4. TÁBLÁZAT: Kérdések IV.			
Művelet \ Mű	Tintaszív	Tintenherz	Inkheart
Értelmezés	Hogyan jellemeznéd Meggie és apja viszonyát? // Jellemezd Meggie és apja...	Wie ist die Beziehung zwischen Meggie und ihrem Vater?	How would you describe Meggie's relationship with her father?
Kapcsolat, összefüggés	Miért nem szereti Mo a tüzet?	Warum mag Mo kein Feuer?	Why doesn't Mo like fire?
Információ-visszakeresés	Mit csinál Meggie, ha nem tud aludni, vagy rosszat álmodik? <i>Ennek kibővítéseként rákérdezhetünk más irodalmi példákra, pl.mit tesznek más hősök, ha nem tudnak elaludni.</i>	Was macht Meggie, wenn sie nicht schlafen kann oder schlecht träumt?	What does Meggie do when she can't sleep or has a bad dream?

5 <http://bit.ly/tintenherz>

Az **írás-készség** fejlesztésére irányuló feladatokkal felkelthetjük a tanulók érdeklődését a mű iránt, és motiválhatjuk őket arra, hogy a könyvet tanórán kívül is kézbe vegyék, olvassák. Az írás-készséget fejlesztő feladatokban a témák lehetnek hasonlóak a különböző szinteken: magukban a feladatokban gyakran nincs különbség, a differenciálás az adott válaszok értékelésében mutatkozik. Ez lehet a megírt fogalmazás hosszában, a használt nyelvtani szerkezetek, szókincs, kifejezések nehézségi fokában. Az anyanyelvi és idegen nyelvi fejlesztőmunkában egyaránt kérhetünk 100, 150, 200 vagy még több szavas fogalmazásokat. Célszerű több kérdéssel, altípussal előállni, a diák számára választási lehetőséget adni; a Funke-részlet esetében is erre tettünk próbát. A bemutatandó választási lehetőségek leginkább kreativitási fokukban térnek el egymástól (5. táblázat). Az első feladat arra ösztönzi a diákokat, hogy a mű folytatását írják meg a szövegrészlet alapján, míg a második inkább következtetések felállítására sarkallja őket. A harmadik és negyedik kérdés viszont kevesebb kreativitást és képzelőerőt igényel, és inkább a tanulóról szól, az olvasó és a könyv viszonyának átgondolására sarkall. A válaszok természetesen sokfélék lehetnek az egyén élményeitől, olvasási tapasztalataitól, fantáziájától, esetleges filmélményétől függően, a kulcs az értékelésben rejlik, minden nyelvilleg korrekt válasz elfogadható, ha a válasz tartalma plauzibilis a regényrészlet alapján. A szóbeli vagy hosszabb írott válaszadás határozott előnye lehet, hogy a tanuló indoklásképpen más szépirodalmi alkotásra vagy akár bestsellerre, személyes tapasztalatra is hivatkozhat. A cél az egyéni élmények irodalmi értékekkel való gazdagítása, illetve az egyéni élmények és az olvasott művek közötti kapcsolódási pontok fellelésének bátorítása, hiszen ez is záloga annak, hogy folytatja-e majd az egyén a könyv olvasását, vagy érdektelennek tartva azt, csak munkaképp gondol majd arra.

5. TÁBLÁZAT: Kérdések V.

Művelet \ Mű	Tintaszív	Tintenherz	Inkheart
Kapcsolat, következtetés, az olvasottak továbbgondolása	Mi történik, miután Meggie visszafekszik aludni?	Was passiert nachdem Meggie zurück ins Bett geht?	What happens after Meggie goes back to bed?
Kapcsolat, következtetés, az olvasottak továbbgondolása	Ki lehet a titokzatos idegen?	Wer ist der geheimnisvolle Unbekannte?	Who is the mysterious stranger?
Olvasmányélmények felidézése, egyéni, független véleményalkotás	Mit jelentenek számodra a könyvek? Hol a helyük, mi a szerepük az életedben?	Was bedeuten Bücher für dich? Welchen Platz nehmen sie in deinem Leben ein?	What do books mean to you? What role do they play in your life?
Olvasmányélmény felidézése, összegzése	Mi a kedvenc könyved? Miről szól?	Was ist dein Lieblingsbuch? Wovon handelt es?	What's your favorite book? What is it about?

További példák, feladatok, javítókulcsok, értékelési sémák és javaslatok a kortárs ifjúsági irodalom tanórai felhasználására a <https://sites.google.com/site/harrypotterextra/> weboldalon.

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ AJÁNLÁSOK AZ ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE ARCHÍVUMÁBÓL

„Az új érettségiben nem a kétszintűség jelenti az igazán újat, hanem a tudás alkalmazása” – Szerkesztőségi beszélgetés a próbaérettségi tapasztalatairól, 2005. 2. sz.

BRASSÓI SÁNDOR – HUNYA MÁRTA – VASS VILMOS: *A fejlesztő értékelés: az iskolai tanulás minőségének javítása.* 2005. 7–8. sz.

KATHRYN I. MATTHEW – FELVÉGI EMESE: *Az olvasástanítás és szövegértés-fejlesztés trendjei külföldön.* 2009. 1. sz.

FISCHERNÉ DÁRDAI ÁGNES – KOJANITZ LÁSZLÓ: *A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig.* 2007. 1. sz.

KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉS: *Az olvasóvá nevelés problémái az ezredfordulón.* 2007. 1. sz.

MAJOR ÉVA – EINHORN ÁGNES: *A 2004-es próbaérettségi tapasztalatai – idegen nyelvek.* 2005. 3. sz.

MEZEI GABRIELLA: *Motiváló tanítási gyakorlat, avagy hogyan motivál egy tanári diplomával nem rendelkező angoltanár.* 2008. 4. sz.

MIHÁLY ILDIKÓ: *Az olvasóvá nevelés és az iskolai könyvtárak.* 2006. 11. sz.

MIHÁLY ILDIKÓ: *Hogy a tanulók is hallathassák a hangjukat.* 2007. 2. sz.

NAGY ATTILA: *Változás vagy folytonosság, avagy új/régi olvasók Újbudán?* 2006. 1. sz.

SCHÜTTLER TAMÁS: *Szerkesztés közben.* 2005. 3. sz.

SEJTES GYÖRGYI: *Tudástranszfer az anyanyelvtanításban.* 2006. 6. sz.